

Ratio, cur frequentiore usum Sacrae Eucharistiae certis limitibus circumscripserimus et praeter statum gratiae aliquid amplius postulemus, est 1) irreverentia saltem venialis, quae erga SS. Sacramentum committitur ab eo, qui multis culpis etsi venialibus non expiatis, imo quibus affectu adhaereat, maculatus ita frequenter Christum, omnis puritatis fontem, sine meliore dispositione sumit; 2) major utilitas sumentis ipsius, siquidem accessus *cum tepore* minus juvat quam rarior accessus, qui, utpote rarior, fiat cum majore fervore et reverentia.

Paucis, qui ex frequentiore accessu minus crescit in reverentia et fervore, melius facit, nisi aliae circumstantiae aliud suadent, si minus frequenter accedit. Verum quum fervor verus et progressus in virtutibus non semper ab ipso homine in se percipiatur et recte dijudicetur, prudentis directoris iudicio utendum est, ne aut dejectio et falsa humilitas, aut devotio immatura et superba vanitas animam decipiat. Cf. S. Thom. III. q. 80 a. 10.

153 Scholion. Ad animae dispositionem revocari potest, quod non pauci scriptores tractant de pollutione carnali, quatenus accessui ad Sacram Eucharistiam impedimento sit. Quid tenendum hac de re sit, paucis accipe ex doctrina Card. de Lugo (*de Euch.* disp. 15 sect. 1). I. Pollutio sive ejusmodi carnalis voluptas, si mortaliter peccaminosa fuit, non solum qua peccatum impedit, quominus sine confessione Sacra Eucharistia sumi possit, sed peccatum venialis irreverentiae inducit ita, ut, etiam culpa per confessionem deleta, accedere non liceat, nisi aliqua necessitas excuset.

2. Imo voluptas illa voluntarie sine causa excusante quaesita in usu matrimonii de se licito quandam indecentiam affert ita, ut eodem die ad Sacram Communionem accedere, nulla alia causa id suadente, pro veniali irreverentia habeatur.

3. Orta involuntarie pollutio per se non impedit Sacram Communionem. Quando autem propter eam mentis perturbatio devotionem impedit, expedit Communionem differre: nisi forte alia ratio contrarium suadeat, ut: difficultas differendi, diabolica illusio saepius excitata et frequentationi Sacrae Eucharistiae objecta.

4. Si igitur carnalis illa voluptas involuntaria mentem parum perturbat, aut si aliae causae Sacram Communionem suadent, aut si agitur de usu matrimonii *debito*: nulla est ratio, ne consilii quidem, cur propter illam rem ab Eucharistia percipienda abstinereatur.

§ 3.

De dispositione corporis ad sumendam Eucharistiam requisita.

159 Lege naturali postulatur, ut ad S. Sacramentum accedatur in decenti et mundo habitu: quantum conditio personae et circumstantiae permittunt.

Contra quod non solum incuriâ et negligentia peccari potest — quamquam plerumque venialiter tantum — sed etiam, idque gravius, vana superfluitate et indecenti ornatu, si sc. muliebris ornatus castos oculos non potest non graviter offendere. Quod *quando* grave peccatum constituat, ita ut sacerdos sic accedentem debeat repellere, non nihil ex circumstantiis regionum pendet, atque sumendum est ex iis, quae de VI. decalogi praecepto dicta sunt.

Fusiore quadam explicatione indiget lex positiva a prioribus saeculis christiani temporis jam vigens, quae ad sumendam Eucharistiam praescribit jejunium naturale¹.

I. Lex jejunii naturalis ea est, ut non liceat ad S. Eucharistiam sumendam accedere illi, qui a media nocte aliquid, etsi minimum, cibi vel potus sumpserit. S. Alph. n. 278 sqq.

II. Ut jejunium hoc laesum esse censeatur, id quod sumptum est, debet esse 1) *ab extrinseco*, 2) *per modum* cibi vel potus, 3) debet aliquatenus habere *rationem cibi seu potus* vel medicinae, seu aliquo modo debet esse inter res pro homine consumptibiles.

III. Ab hac lege Ecclesia excipit periculose aegrotos, qui jejuni S. Eucharistiam commode sumere nequeant: alii casus extraordinarii, quos nulla lex positiva eximat, secundum regulas collisionis officiorum eximuntur.

IV. Nulla lege quidem amplius praescribitur, ut etiam post sumptam S. Eucharistiam jejunium servetur: at naturalis reverentia exigit, ut, nulla causa urgente, tamdiu saltem abstinereatur ab esu et potu, donec sacrae species desierint; alioqui venialiter peccatur. S. Alph. n. 283.

Explicatio. Nota ad I: 1. Media nox sumitur secundum horologia publica regionis, etsi non accurate verum tempus referant. Nimirum illud tempus cuique licet saltem sequi, etiamsi multum discrepet a tempore sive vero sive medio: ita S. Poenitentiaria 18. Junii 1873, v. Acta S. Sedis vol. 7 p. 399. Attamen illud tempus sequendi non est obligatio; nam S. Poenitentiaria hac de re interrogata 29. Nov. 1882 respondit: „Fideles in jejunio naturali servando, et in officio divino recitando sequi tempus medium posse, sed non teneri“ (sc. in distinctione a tempore *vero*). Si quando plura horologia diversimode tempus indicant, licebit eligere secundum regulas probabilismi.

2. Scriptores complures versant quaestionem, quid faciendum sit, si quis inter comedendum sive bibendum primum pulsum horae duodecimae audiat. Certe re in se spectata haustum non potest perficere: sed debetne, quod in ore tenet, expuere? Gobat et Voit negant, eo quod Ecclesia ad talem rusticitatem non censeatur velle obligare. Melius forte dixeris, practice de jejunio laeso non constare, quia sine dubio vix deerunt horologia etiam probata, quae tantillo spatio serius tempus indicent, quae quominus aliquis sequatur, prohibitum esse ostendi nequit.

¹ S. Augustinus epist. 54 (al. 118) n. 8 dicit, hoc naturale jejunium „per universum orbem servari“: excipiebatur tamen dies Coenae Domini, pro quo die teste eodem S. August. (*ibid.*) Concilium Carth. anno 392 statuerat, ut S. Eucharistia sumeretur vespere post coenam: qui mos etiam alibi servabatur. De reliquo autem tempore jam S. Jo. Chrysost. (ep. ad Cyriacum 125), imo Tertull. (*ad uxor.* II, 5, Migne t. 1 col. 1296) jejunium ante sumptionem S. Eucharistiae servari supponunt: v. Probst op. cit. § 16. Ceterum Sozomenus (*hist. eccles.* 5, 22 apud Migne PP. gr. t. 67 col. 636) de Aegyptiis universim testatur, eos vespere cibo sumpto ad S. Eucharistiam accedere; at etiam pro tota orientali Ecclesia jejunii legem jam antiquissimam esse constat, ita ut Bened. XIV. *de syn. dioec.* l. 6 c. 8 n. 10 dicat: „nec desunt, qui *ejus initia* repetant ab aevo Apostolico.“

160 Ad II. 1. Prima conditio „*sumptio ab extrinseco*“ deest, si quis transmittit in stomachum sanguinem fluentem ex dentibus, vel saniem ex ulcere, quod in ore extiterit. — Est autem ‚ab extrinseco‘, si quis sugit sanguinem ex vulnere digiti etc.

Aliqui etiam defectum conditionis „ab extrinseco“ reperire volunt in transmissione reliquiarum cibi, quae haereant inter dentes. — Alii dicunt, illas transmitti non *per modum* cibi, sed per modum salivae; ceterum certum est ex ipsa Rubrica Missalis, illam trajectionem non impedire Sacram Communionem, maxime si involuntaria fit trajectio, imo probabiliter ne tum quidem, si voluntarie et advertenter fit. Cf. S. Alph. n. 279.

2. Secunda conditio „*per modum cibi vel potūs*“ explicatur per opposita. Opponitur: 1) per modum salivae, 2) per modum aspirationis, 3) per modum attractionis per nares.

1) Ut aliquid dicatur sumi *per modum salivae*, requiritur, ut res trajecta sit a) minima quantitas cum saliva inseparabiliter commixta et b) non assumpta eo fine, ut transmittatur in stomachum, sed aut ex alio fine (ad gustandum et dein exspuendum, ad os lavandum), aut casu in os immissa, v. S. Alph. n. 280, S. Thom. III. q. 80 a. 8. De iis vero, quae communiter occurrunt atque difficulter caventur, lex ipsa ecclesiastica laxius disposuit, ut a) in trajectione reliquiarum cibi v. supra; b) si praeter intensionem inter os lavandum stilla aquae in stomachum transmittatur: quod videtur utique valere de stilla, quae nondum sit omnino cum saliva conjuncta, nam salivam deglutire, etsi sciat seu sentiat, non omnem aquam, quam ad os abluendum sumpsit et quae cum saliva prorsus commixta sit, se exspuisse, nemo prohibetur ex regula antea data. Missale, *de defect.* tit. 9 n. 3. c) Similiter si guttula sanguinis defluens ex capite, aut manans ex ore exteriori praeter intensionem cum saliva permixta transmittitur, Communio non impeditur: *Cas. Bened. XIV.* continuati 1770. Oct. cas. 2. Verum si quidquam, licet minimum, ex intensione deglutiendi sumitur, omnino impeditur sumptio Eucharistiae: idem dic de eo casu, quando alter aliquid in os alterius injiciat, idque in stomachum descendat. Missale ibidem n. 1.

2) Per modum *aspirationis* id dicitur sumi, quod communiter per aëra volat et cum respiratione attrahitur, ut musca, pulvis; verum si quis haec ex proposito in os assumat, et dein deglutiat, jejunium laeditur. S. Alph. n. 280.

3) Per modum *attractionis per nares* tabacum sumitur: quare etsi granum aliquod per accidens in faucibus haerens deglutitur, Sacra Communio non impeditur. — Imo S. Alph. l. c. id etiam dicit de grano vel minima parte, quae insensibiliter *cum saliva* deglutitur, vel de minima quantitate succi *cum saliva* conjuncta, si quis tabacum masticet.

3. Tertia conditio jejunii laesi est, ut *res assumpta sit aliquo modo consumptibilis*. — Non igitur necessarium est, ut res vere nutriat: hinc sufficit medicinam, imo venenum sumpsisse, ut expresse monet *Rubr. Miss.* tit. 9 n. 1 „*per modum etiam medicinae*“. Sed si res prorsus digeri nequeunt, jejunium non censetur laesum, ut S. Alph. cum plerisque asserit n. 281, inter quas recenset: capillos, ungues, metallum, vitrum, fila ex serico aut lana. Si vero res aliquo modo, licet non plene, digeri potest, sufficit ad jejunium laesum: neque excusat vomitus statim secutus, quia praesumptio est, aliquid minimum saltem a stomacho retineri. — Ut res aliquo modo digestibiles S. Alph. affert: chartam, paleam, filum ex lino, ceram, cretam etc.

Verum si chimiam consulimus, haec non omnino ita sunt. Ungues enim vere alterari possunt in stomacho, certius sane, quam palea. Dein non omnia metalla, ut ferrum, cuprum, a qualibet alteratione in stomacho subeunda excluduntur, neque tamen quisquam ea pro cibo vel medicina ullo modo habet, nisi per modum pulveris vel simili modo sumuntur: quod si fit, talis sumptio certe jejunium laedit; alias vero communem hominum aestimationem imprimis attendendam esse dixerim. Hinc jejunium non laedi puto ab eo, qui deglutiat vitrum, capillos, sericum, lanam, metallum, paleam (?), ossicula fructuum omnino depurata; laedi ab eo, qui deglutiat ungues, ossa, ceram, cretam.

Ad III. 1. Jus ecclesiasticum concedit, ut infirmi, qui *periculose* decumbant, possint etiam non jejuni Sacram Eucharistiam sumere, ut commemorat Conc. Const. sess. 13¹. Sed communis doctrina theologorum est, hoc ita intelligi, ut ne aegrotus quidem ex mero libitu liceat laedere jejunium ante Sacram Communionem pro Viatico sumendam, sed tum tandem, quando commode non possit sumere jejunus.

Tamb. *method. Communionis* cap. 5 § 10 cum Suarez d. 68 sect. 5 n. 2, S. Alph. cum Busenb. n. 284 etc.

Verum quodlibet incommodum rationabile sive ipsius aegroti, sive eorum, qui inserviunt, sive sacerdotis, ratio est, cur observatio jejunii negligi possit. Idem dic, si reus ad supplicium damnatus ipso die supplicii post sumptum cibum tandem convertatur aut de S. Eucharistia sumenda cogitet. Neque solum unica vice, sed, durante periculo, toties quoties devotio et dispositio poenitentis hoc suadet, S. Communio eodem modo repeti potest, jejunio neglecto. Cf. S. Alph. n. 285, Ben. XIV. *de syn. dioec.* l. 7 cap. 12 n. 5 (qui poenam discernendam esse dicit in sacerdotes, qui aegrotus volenti noluerint iterato S. Eucharistiam administrare). Neque quod aegrotus, quum sanus erat, S. Communionem non tam frequenter sumpsit, ratio est, cur etiam nunc, modo satis dispositus sit, raro ad eam admittatur. Cf. complurium Conc. praecepta Coll. Lac. III. 643; IV. 117, 570, 991, 1186; V. 825².

2. Si autem morbus diuturnus quidem, sed nullatenus letalis est, S. Eucharistia non jejuno dari nequit, etsi aegrotus sine cibo diu manere non potest; at haec est ratio, cur aliquoties media nocte vix elapsa ad eum deferri possit vel etiam debeat. Nam lex Eucharisti-

¹ „Quod hujusmodi venerabile Sacramentum non debet confici post coenam, neque a fidelibus recipi non jejunis, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis a jure vel Ecclesia concessio vel admissio.“

² Casum Viatici, et proin pro circumstantiis excusationem a jejunio non a solo praesenti periculo, sed etiam nonnihil ab adjunctis pendere, habes ex responso S. C. de Prop. 20. Febr. 1801 (v. Collectanea n. 361): „Aliquando missionarii christianos sibi commissos visitantibus occurrit aegrotus, hectica febris vel simili morbo laborans, qui juxta experientiam vivet adhuc plures menses, sed intra annum morietur. Quaeritur, an in tali casu missionarius ipsi administrare possit Viaticum et extremam unctionem, eo quod quando verior aderit casus ea recipiendi, non poterit haberi praesens missionarius ob magnam distantiam et alias circumstantias? S. C. de Prop. F. respondit: Affirmative.“

stiam non noctu deferendi ecclesiastica est neque adeo gravis; sumendam esse aliquando Eucharistiam, legis divinae interpretatio est; neque ullo modo Ecclesia censetur fideles aegrotos adstringere velle, ut potius non recipiant S. Sacramentum, quam ut noctu aliquoties in anno recipiant. V. etiam Gassner *Pastoral*. cap. 10 pag. 451¹.

3. Utrum sacerdos pro conficiendo Viatico, si S. Eucharistia desit, non jejunos celebrare possit — sicut potest bis celebrare — necne, non conveniunt scriptores. Plerique quidem negant. At non video, cur legem ecclesiasticam circa jejunium servandum, quod re ipsa jam aliquas exceptiones patiat, neque adeo ad necessariam decentiam S. Eucharistiae debitam pertinet, ita severe tueri debeamus, ut vergat in spendium divinae legis recipiendi Viatici. Quamquam enim verum est, legem divinam praecipere Viaticum tantummodo, quando decenter sumi possit: sed in celebranda Missa laeso jejunio, saltem si fiat ante prandium, non est tanta indecentia aut abnormis discrepantia ab ecclesiastico ritu.

Quare libenter cum Lugo (*de Euch.* d. 15 n. 67 et 68, ubi septem alios auctores affert), Suarez l. c. n. 4, Filliucci, Dicastillo, Laym., Lacroix lib. 6 p. 1 n. 600 probabile esse fateor, id sacerdoti licere, ideoque licere in hunc finem etiam sacerdoti non jejuno secundam Missam dicere, seu binare: quod idem plures ex scriptoribus allegatis expresse concedunt.

Imo addam, si — quod practice vix juvabit notasse — aegrotus hujus sacramenti solius satis certo capax sit, eo quod S. oleum defecerit neque haberi tam cito possit, celebrari *debere*, etiam post meridiem.

162 4. Aliae circumstantiae, in quibus non jejunos Sacram Eucharistiam sumere debeat, extraordinariae sunt, vid. 1) ad perficiendum sacrificium, si v. g. sacerdos in sumptione calicis adverterit esse aquam, aut si sacerdos post consecrationem corruerit; 2) ad salvandam Sacram Eucharistiam ab injuria hostium².

5. Causa perplexitatis oriri potest, si sacerdos ex inadvertentia aliquid cibi vel potus sumpserit, et populus die Dominico vel festivo Sacrum expectet. In quo id adverti debet, rationem, quod populus Missa forte privetur, ab Ecclesia non haberi pro legitima causa, cur non jejunos celebret:

¹ Recenti tempore autem S. Pontifex ex hujusmodi causa compluries concessit dispensationem a jejunio naturali: quare expedit, pro tali casu ad S. Sedem recurrere, vel etiam ab Episcopo apud S. Sedem facultatem rogari, ut sibi liceat in necessitate hanc dispensationem concedere.

² Alium casum minus frequentem quidem, sed qui ostendat propter jejunium illud ante S. Communionem servandum non debere perturbari alios ritus ab Ecclesia praescriptos, affert responsum S. C. de Prop. F. 13. Febr. 1806 (Collectanea n. 282): „Sale a catechumenis in collatione baptismi adultorum praegustato, etsi jejunium frangi videatur, adhuc tamen nullum dubium est, quin ad S. Communionem, suscepto baptisate, admitti possint, imo vero debeant: ita omnino Ecclesia, in cujus potestate est a generali lege jejunii Eucharistici ab ipsamet iis inducta, qui extra mortis periculum sacram Communionem recipere cupiunt, in peculiaribus casibus dispensare, in Rituali Romano praescribente, ubi ritum tradit, quo baptismus adultis conferendus sit.“

nam aut alia opportunitas est; aut si non est, populus disobligatur. Verum non adeo raro ratio *scandali* adesse potest, quia nimirum facile praevideatur gravis populi offensio, periculum gravis suspicionis vel dieterii contra sacerdotem, aut periculum, ne complures, quamquam possint et debeant alio se conferre ad audiendam Missam, ex inopinato illo casu ansam sumant cum peccato gravi Missam negligendi: quodsi haec juste timentur — non solum populi admiratio — videtur lex naturalis scandala praecavendi gravior urgere, quam ecclesiastica lex de jejunio naturali lata. Cf. Gobat et Lacroix l. c. n. 582, Suarez n. 7, alios. Quare in singulis casibus prudenti judicio relinquendum est, num putetur ex Missa non celebrata aliquod grave scandalum secuturum esse.

Simile quid dicendum est, si sacerdos jam in altari celebraturus, etsi ante consecrationem — nam postea pergere *debet* — recordetur, se non amplius jejunum esse, aut laicus jam scamno communicantium accubens: nam si juste timetur ex recessu periculum gravis suspicionis seu diffamationis, licebit utique non jejunis sive celebrare, sive S. Communionem sumere.

Exceptis igitur causis relatis, lex illa jejunii omnino gravis est nec levitatem materiae admittit. Quae ut ecclesiastica sine dubio S. Pontificis dispensationi subjacet, neque desunt exempla concessi privilegii, ut Carolo V Imperatori a Julio III 15. Martii 1554, missionariis in Indiis pro certis rerum adjunctis a Pio IV. 10. Febr. 1563, Elisabethae imperatrici pro die coronationis ab Innoc. XIII 20. Aug. 1723 etc.; v. Ben. XIV. *de syn. dioec.* l. 6 cap. 8 n. 19: attamen nostra aetate rigorosius illam legem observari volunt, ut dispensatio extra infirmitatem (pag. praec. not. 1) vix concedatur.

Ceterum convenit, ut haec observantia non solum lex sit, sed etiam signum quoddam desiderii et famis spiritualis, qua fideles in Sacra Communionem premantur. Desiderio eorum Christi eucharistici liberalitas respondet, et Ipse re implebit, quod dicit: „Beati, qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.“

Ad IV. 1. Ex c. „Tribus“ (23) dist. 2 *de consecr.* antiquitus jubebatur servari jejunium usque ad *Sextam* a ministris, qui mane SS. Eucharistiam sumpsissent; ab iis, qui tertia vel quarta hora sumpserint, usque *ad vesperam*. Verum S. Thom. III. q. 80 a. 8 ad 6. hanc legem abolitam jam dicit, ne rarius sacra mysteria celebrarentur.

2. Rituale Rom. monet etiam, ne statim post sumptam S. Eucharistiam exspuatur: quod sic intelligendum est, ne forte minimae particulae sacrae speciei, quae utrum jam transmissae sint in stomachum necne, non sentiatur, simul exspuantur. Propter hanc solam rationem et tamdiu, donec certo constet, nihil amplius sacrae speciei in ore sive in faucibus haerere, id monetur et prohibetur.

Appendix.

Graviter igitur peccat praecipue:

1. Qui in asservanda S. Eucharistia decori notabiliter deest;
2. qui negligentiam suam causa est, cur subditus sine Viatico decedat;
3. qui rogatus nolit pluries S. Eucharistiam subdito graviter aegrotato dare;
4. qui pluries S. Eucharistiam subdito fidei rationabiliter petenti denegat sine causa, aut etiam semel tantum ei, qui probabiliter in gravi necessitate est;

5. qui moroso aut importuno agendi modo causa est, cur subditi a frequentatione Sacrae Communionis deterreantur;
6. qui, excepta necessitate, S. Eucharistiam sine vestibus sacris administrat;
7. qui gravi negligentia in causa est, cur sacra species pereat;
8. qui S. Eucharistiam in statu peccati volens et sciens sumit;
9. qui peccati gravis reus ante sumptionem S. Eucharistiae, nisi necessitas urget, non confitetur;
10. qui, quando ex necessitate cum sola contritione sine confessione sacramentali *celebravit*, saltem infra triduum, si potest, non confitetur;
11. qui extra casus ab Ecclesia permissos post laesum jejunium naturale S. Eucharistiam sumit;
12. qui Eucharistiam sumere negligit tempore paschali, aut in gravi mortis periculo.

Sectio II.

De SS. Eucharistia, ut est sacrificium.

Praeter scriptores supra (pag. 77 et 94) laudatos consuli possunt: Gühr *das hl. Messopfer*, Kössing *liturgische Erklärung der hl. Messe*, Specht *die Wirkungen des eucharistischen Opfers*, Oswald *die dogmat. Lehre von den Sacramenten*, Gassner *Pastoral*, Bengel *Pastoraltheol.*, Bona Card. *rerum liturgicar. libri duo*, ejusdem *de Sacrificio Missae tractatus asceticus*, Platzweg *Betrachtungen über die hl. Messe*, Schneider *Manuale sacerdotum*: inter quos sane Gühr, cujus opus jam brevi tempore quarto recusum est, propter abundantiam rerum et soliditatem doctrinae iis commendari meretur, qui longiorem Missae explicationem desiderant.

S. Eucharistia non modo sacramenti rationem habet eamque nobilissimam reliqua sacramenta longe excedentem, sed in ejus confectione simul sacrificium omni cogitatu nostro excellentius Deo offertur. Atque sub hac quoque ratione non pauca sunt, quae in theologia morali sive fusius explicari, sive brevius saltem attingi debeant, abundantiore tractatione dogmaticis relicta.

Caput I.

De natura et efficacia SS. Missae sacrificii.

Articulus I.

De natura hujus sacrificii.

164 Doctrinae catholicae, quam Trid. Conc. sess. 22 uberrime explicat, summa capita quoad naturam sacrificii, quod in Eucharistiae confectione seu in Missa celebratur, sunt haec:

- I. Missa est verum sacrificium. Ib. can. 1.
- II. Missa omnes diversorum sacrificiorum fines complectitur. Ib. cap. 1 et can. 2.
- III. Missa est cruenti crucis sacrificii repraesentatio seu realis exhibitio incruenta. V. ib. cap. 1.
- IV. Missa non est sacrificium a sacrificio crucis plane distinctum, sed secundum quendam respectum unum cum illo, secundum alium respectum sacrificium distinctum dicendum est. Ib. cap. 2.

Explicatio uberior. Nota ad I. Sacrificium communi notione apud omnes gentes vigente concipitur ut signum reale publicum, quo per quandam rei destructionem sive physicam sive moralem homines profitentur summam Dei excellentiam ejusque supremum in vitam et mortem dominium.

Inesse autem in Missa omnia momenta: 1) quandam rei oblatae destructionem, eamque 2) publice seu auctoritative institutam, 3) tamquam signum seu protestationem supremi Dei dominii, theologi dogmatici explicant.

Ad II. Illud supremum dominium in vitam et mortem Deo divinitatis titulo plenissime competit; at post peccatum ab homine commissum novus titulus accedit, quum peccando homo se mortis reum constituerit, atque Deo justissimum puniendi titulum contulerit. Quare in statu naturae lapsae non solum divinitatis professio atque latria per sacrificium exhibetur, sed etiam ut propriae culpa agnitio et propitiationis imploratio usurpatur.

Imo communiter quatuor fines sacrificii enumerantur, quos etiam in V. T. divinitus approbatos habes, et prout unus alterve finis principalis intendebatur, sacrificia diversa V. T. diversa nomina sortiebantur.

Fines sunt: 1. *latria* — hinc sacrificium latreuticum (holocaustum): qui est finis maxime essentialis et principalis;

2. *laus et gratiarum actio* — sacrificium eucharisticum, votivum: hic finis priori cognatus est, quum beneficia a Deo accepta specialis ratio sint Deum ut Deum colendi (cf. *de virtute religionis*, vol. I. n. 334, quomodo gratitudo ad eam virtutem referatur);

3. *expiatio peccatorum* — sacrificium propitiatorium: qui finis accessorius quidem est, sed in nostro statu summe necessarius;

4. *beneficii imploratio* — sacrificium impetratorium: per id enim, quod Deum debito modo colimus, eum nobis propensum reddimus ejusque liberalitatem provocamus.

Omnes autem illi fines in uno Missae sacrificio plenissime complentur.

Ad III. 1. Esse sacrificium Missae cruenti sacrificii repraesentationem, eamque esse essentialem, extra controversiam versatur. Nam sacrificii ratio ab institutione positiva ipsius Christi Domini pendet: Christus vero hanc repraesentationem cruenti sacrificii omnino voluit.

At aliud est, eam repraesentationem ad essentialiam pertinere, prout reipsa Missa instituta est, aliud, in ea ipsam sacrificii essentialiam totam sitam